

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224

:::

Publicerad den 1 november 2006

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om fotboll på idrottsforum.org

Fotbollsspelare lever livet. De tjänar grova pengar, solar sig i berömmelsens behagliga ljus, kör omkring i stora lyxbilar och har massor med fritid. Så framställer media det ljuva liv som fotbollsproffsen lever. Men verkligheten är en annan. Strax under det allra översta, tunna skiktet med den absoluta eliten – Beckham, Ronaldinho et consortes med internationell kändiseffekt och enorma inkomster – befinner sig majoriteten av spelare i en tillvaro präglad av osäkerhet och hårt arbete, psykisk press och skador. Den brittiske sociologen Martin Roderick vid University of Durham tecknar i boken *The Work of Professional Football: A Labour of Love?* en bild av denna tillvaro, dess konsekvenser för spelarna, och deras skiftande sätt att handskas med sin situation. Vi gav Rodericks bok till Rasmus K. Storm, som själv publicerat [texter om professionell fotboll](#). Storm välkomnar den nyanserade bilden av professionella fotbollsspelares liv som Roderick ger. Det är ett yrkesliv lika hårt som det är kort, och knappast den drömtillvaro som de fantiserade om i karriärens begynnelse.

Den professionella fotbollens underklass

Rasmus K. Storm

Danish Institute for Sports Studies

*Martin Roderick***The Work of Professional Football: A Labour of Love?**

196 sidor, hft.

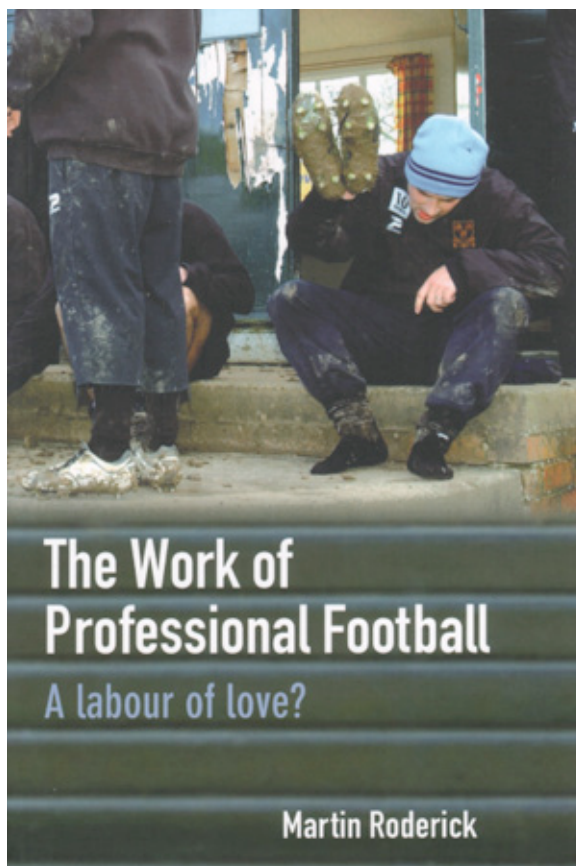
Oxford: Routledge 2006

ISBN 0-415-36373-X

Et kort og hårdt arbejdsliv

At blive professionel fodboldspiller er en drøm for mange. Ofte betragtes erhvervet som misundelsesværdigt med store muligheder for selvrealisering og berømmelse, ikke mindst fordi en tilværelse som kontraktspiller forener arbejde og fornøjelse – det, der starter som leg og hobby, bliver et velbetalt erhverv.

Imidlertid er der meget, der tyder på, at livet som professionel fodboldspiller ikke kun er en dans på roser. Bortset fra de allerbedste, der ofte selv kan diktere deres løn, klubsifter og andre typer af karrierevalg, lever den brede masse af spillere en dagligdag, hvor den ekstreme konkurrence om et begrænset antal arbejdspladser resulterer i et hårdt sammenpresset arbejdsliv, fordi alderen – af rent fysiske årsager – allerede i slutningen af tyverne begynder at trykke. Dette faktum har konsekvenser på en lang række områder for spillerne, og det har Martin Roderick efter min mening givet en meget reflekteret og indsigtfuld sociologisk analyse af. Med intet mindre end

47 kvalitative interviews med professionelle eller tidligere professionelle, engelske fodboldspillere samt 12 læger, 10 fysioterapeuter og tre agenter i rygsækken er Rodericks undersøgelse således meget omfattende og tilbundsående[1].

Den overordnede konklusion er, at langt de fleste spillere betaler en meget høj pris for et usikkert gevinstpotentiale, da fodboldsystemet udnytter spillerne, mere end spillerne formår at udnytte systemet selv. I bund og grund er der tale om en marxistisk tankefigur, hvor spillerne udbyttes, og i den forstand er analyseresultatet lidt for forudsigeligt, men analysen er meget grundig og peger på en lang række af problematikker, enhver fodboldspiller, idrætspolitiker eller -forsker bør have indsigt i. Nedenfor vil jeg uddybe dette via en gennemgang og kommentering af Rodericks analyser.

Professionaliseringens problematikker

Det er kærkomment med mikrosociologiske analyser af eliteudøvernes arbejdsliv og tilværelse. Særligt i forhold til de professionelle udøvere er der behov for analyser. Dette, fordi disse udøvere er udsat for et pres, hvor kravene til præstationerne er radikaliserede og derfor må forventes at have indflydelse på den måde, de håndterer forholdet mellem den civile og sportslige tilværelse på. En central bekymring herunder er selvsagt, om spillerne har en forhøjet risiko for at blive sociale tabere, fordi de sportslige krav i stor udstrækning dikterer et fraværd af fokus på job-/uddannelsesmæssige aktiviteter, når sportskarrieren kører derudad. En anden bekymring er, om spillerne risikerer førlighed og helbred som følge af den ofte overdrevne trænings- og kampindsats, der tit har skader, misbrug af dopingstoffer og lignende som konsekvens.

Personligt har jeg ikke stort kendskab til internationale undersøgelser af professionelle fodboldspillers forhold, men i dansk kontekst omhandlede Martin Linds afhandling fra 2000, 'Relationsformer i professionel fodbold' (Lind 2000), spillernes indbyrdes relationer, forholdet mellem individ og hold samt de magtstrukturer, der opstår på og omkring en spillertrup. På det mere kvantitative plan udarbejdede Erling B. Andersen i 1993 (Andersen 1993) en større undersøgelse af udenlandsprofessionelle danske spillers karriereforløb, og senest medvirkede jeg selv ved en stor undersøgelse af danske kontraktfodboldspillers forhold i 2002 (Nielsen, Nielsen og Storm 2002). Derudover er der gennemført undersøgelser af subelitenes vilkår (Nielsen, Nielsen og Storm 2000) samt eliteudøvernes sociale mobilitet (Munk 1999) inden for en bredere række af sportsgrene i Danmark.

Overordnet betragtet peger resultaterne fra disse undersøgelser på, at danske eliteudøvere på alle niveauer har det godt. De kan lide deres sport, tilværelsen som eliteudøver og samspejlet med deres trænere og kolleger. Desuden klarer de sig gennemsnitligt betragtet meget godt job- og uddannelsesmæssigt, hvorved overgangen til den civile karriere efter elitetilværelsen forløber rimeligt. Ydermere er det småt med eksempler på spillere, der har oplevet en decideret social deroute, da opmærksomheden fra fans og medier forsvandt i takt med nedtrapningen fra sportskarrieren.

Disse fakta antyder ikke umiddelbart store problemstillinger, hvad angår elitesportsudøvelse og civilkarriere, men der er desværre slanger i paradiset. Problemerne koncentrerer sig hovedsageligt om de mest kommercialiserede sportsgrene – eksempelvis fodbold. Først og fremmest synes professionaliseringen af fodboldspillet at være accelereret inden for de senere år på en måde, der gør, at fodbold – i Danmark i hvert fald – bevæger sig længere og længere væk fra de øvrige eliteidrætsgrene, hvor kommercialiseringen ikke er så heftig (Nielsen, Nielsen & Storm 2002:Bind 1:93; Storm 2005:150). Dette synes at medvirke til udviklingen af en kultur, hvor fokus alene er på sporten og ikke på at sikre udøverne civilt på længere sigt. Samtidig er kamp- og træningsmængden øget, og konsekvensen er selvsagt en stigende risiko for alvorlige skader, der pludseligt kan sætte en effektiv stopper for sportsudøvelsen.

Denne tendens er hovedsageligt et problem for de næstbedste udøvere – dem, vi kan kalde 'subeliten' blandt professionelle fodboldspillere. Karakteristisk for disse spillere er nemlig, at det er dem, der ikke opnår en (stor) udenlandsk kontrakt, men lever deres fodboldtilværelse på kanten til gennembruddet, og derfor aldrig for alvor sikrer sig en indtægt eller forhold, der kan lette overgangen til den efterfølgende civile karriere på betryggende vis[2].

Det bekymrende er, at subeliten rent faktisk udgør majoriteten af spillermassen – det er en meget lille procentandel, der nogensinde kommer til at tjene rigtig mange penge på at spille fodbold – men det er aldrig dem, der er fokus på. Subeliten lever en mere anonym tilværelse end stjernerne. De er vandbærerne, hvor den daglige kamp for at fastholde deres plads i spillertruppen er det primære. Og selvom de godt nok har en pæn indkomst, imens de spiller, er problemet, at kulturen dikterer dem at lade andre ting – job og uddannelsesmæssige aktiviteter

– ligge mens fodboldkarrieren står på, til ugunst for deres egen senere tilværelse.

Godt nok er udviklingen i Skandinavien endnu ikke på niveau med det, som Rodericks studie dokumenterer i forhold til britisk kontekst, hvor professionel fodbold er udbredt langt ned i de lavere rækker, men hvis udviklingen i England kan tages som udtryk for, hvor udviklingen inden for professionel fodbold generelt bevæger sig hen, er der af flere årsager grund til at være bekymret. Lad os se på, hvordan de britiske spilleres professionelle arbejdsliv i praksis tager sig ud, og hvilke elementer af det der er særligt grund til at være opmærksom på.

Hvad karakteriserer professionel fodbold som erhverv?

Udover, at spillerne som følge af deres professionelle sportsudøvelse selvsagt træner og spiller meget, står det centralt i Rodericks analyse, at det helt grundlæggende fundament, som den engelske fodboldkultur bygger på, handler om 'fight' og 'maskulin aggressivitet' (Roderick 2006:36). I praksis skal en professionel fodboldspiller udvise det, Roderick kalder 'en god professionel attitude', og med dette menes 'selvdisciplin', 'vinderinstinkt' og 'selvopofrelse' i alle sportslige sammenhænge.

Allerede fra socialiseringen af spillerne i ungdomsårene indlæres dette. Kun de spillere, som viser mest viljestyrke og fokus, kun de 'som virkelig vil', kan regne med succes. Roderick udtrykker, med udgangspunkt i sine egne oplevelser som tidligere professionel spiller, dette grundlæggende forhold på følgende måde:

The first team manager would often say that he would 'rent a crowd' to stand on the opposite of the team dugout, because I seemed to lack self-motivation. In fact, the idea that I lacked motivation for this profession was something that he and other coaches would draw to my attention on a pretty consistent basis, often in the company of colleagues. The first team manager (formerly the youth coach) would ask: did I want to drive a Mini or a Ferrari? The implication of this question was that if I 'wanted' career enough, material gain and, possibly, celebrity status could follow. (Ibid:ix)

Succes spillemæssigt og materielt og i form af berømmelse hænger med andre ord snævert sammen med den enkelte spillers personlige motivation og *vilje* til at leve op til de værdier, som trænere og managere sætter op som efterstræbelsesværdige. Derved skabes en kultur, hvor mulighederne for belønning anses som alene at have med den individuelle præstation at gøre. Konkret udtrykker spillerne efterlevelse af denne kultur som: "a burning passion to succeed in every competitive situation" (Ibid:36), en forventning om at give sig selv et hundrede procent altid og hele tiden: "(?) smile, be happy, but when you cross that white line whether it be for training or match, you've got to be a bastard". (Ibid:36)

I bredere forstand er der tale om internaliseringen af en traditionel britisk arbejderkultur i fodboldspillernes verden, og efterlevelse af denne er afgørende for, om du anses for at have en 'god professionel attitude', der her sættes lig med 'at ville sportskarrieren nok', endsige opnå de goder som topspillere har.

Komparative studier

Når vi nu er ved den specifikke britiske fodboldkultur vil jeg indskyde, at det ville være interessant, om der i fremtiden blev lavet komparative studier med udgangspunkt i Rodericks analyser. Det er klart, at der på den ene side må være fællestræk, som de forfatteren har identificeret i britisk kontekst (fodboldspilleren som inkarnationen af britisk arbejderkultur), der også er gældende i andre kontekster, dvs. i andre lande. Men på den anden side er det nærliggende at antage, at andre landes professionelle fodboldkulturer vil variere i forhold til den britiske.

Det nylige salg af den danske landholdsspiller, Thomas Graversen (sensommeren 2006), der fik kontrakt med Skotske Celtic efter at være blevet sat ud på sidelinien i den spanske storklub Real Madrid, kunne være en illustration på dette. I Real Madrid blev Thomas Graversen ofte kritiseret for at have en meget aggressiv attitude, der ikke passede ind i den mere teknisk betonedede spanske spillestil. I Celtic, der trods alt kan siges at bevæge sig inden for rammerne af en britisk fodboldkultur, passer Graversens fanden i voldske fighter-stil bedre. Han udstråler maskulin aggressivitet, han er en fighter. Den kronragede isse er symbolet på dette.

Eksemplet viser, at der er andre steder i den globale fodboldverden, hvor anderledes idealer og værdier er vigtige for at klare sig sportsligt, sammenlignet med de der er i den britiske kontekst. Det kunne være interessant at komme et spadestik dybere i forskellene mellem forskellige lande i fremtidige studier for at se, hvilken betydning det har for spillernes måder at håndtere deres karrierer på. Dette er ikke en kritik af Rodericks arbejde, men mere et ønske om at se på sådanne forskelle og deres eventuelle konsekvenser for spillernes håndtering af fodboldkarrieren.

Usikkerhed og risici som grundlæggende erhvervsvilkår

Når den individuelle motivation og vilje står så centralt i spillernes bevidsthed betyder det, at det er afgørende at være på 1. holdet hele tiden. Det er nemlig kun ved at vise dine præstationer i kampene, at du forøger dine chancer for succes. Vendingen 'du er aldrig bedre end din sidste kamp' udtrykker klart, hvad det handler om. Uden for holdet er du på vej ned af glemslens sliske, og du får sværere ved at sikre dig den næste kontrakt. Der er med andre ord tale om en social situation, hvor dine præstationer som sportsmand bliver lig med din ret til at være i verden. Sagt anderledes er dine præstationer på banen lig din identitet som menneske, din menneskelige status:

In an occupational culture as professional football, in which one's 'human being-ness' is evaluated by one's 'human doing-ness', being denied the right to exercise one's 'doing-ness' for any length of time generates frustration and anxiety. (Ibid:s. 95)

Grundlæggende er det Rodericks pointe, at usikkerheden internaliseres kropsligt allerede hos de unge spillere og gennem hele karrieren kræver at blive undertrykt gennem positive tilkendegivelser fra omgivelserne, hvilket kun kan opnås på banen gennem spillernes præstationer – deres 'doingness'. Dette er meget centralt, da det er hele grundlaget for den disciplinering, som tillægges fra den tidlige opdragelse i fodbolderhvervet.

Et yderligere element spiller ind her. Det er en integreret del af kulturen om at udvise god professionel attitude, at man som ung spiller er villig til at lytte og lære. Ingen ung spiller må tro, at han er noget; han skal indordne sig: "(?) young players are (?) placed in positions whereby the act of not agreeing with advice would make them appear to others as disrespectful, as though they were not prepared to listen, and also, that they not really want it enough" (Ibid:49).

De unge spillere har altså ikke nogen egen identitet – det er noget man opnår, når man har kæmpet længe nok og fortjent den – man skal først og fremmest være villig til at lytte til de 'ordrer' og 'råd', som ledelsen, træneren eller de ældre medspillere udstikker. Samtidig er selve usikkerheden ved aldrig at være sikker på sin status eller plads i hierarkiet i sociologisk forstand, det der skaber den disciplinering og regulering af individet, som Foucault beskriver som et panoptikonsystem (Foucault 2002). Dette er min egen tolkning, men overvågningsteknikken er altgennemtrængende i fodbolderhvervet, såvel som det er i andre dele af det moderne samfund.

Således bedømmer trænere, fans, medier, medspillere og managere hinanden hele tiden og gør det eksplicit: medierne ved at udstille spillerne, der ikke lever op til idealerne eller ved at rose dem, når de gør, fans ved at 'buhe' efter spillerne eller anerkende dem, medspillerne gennem brug af ironi og smarte bemærkninger og trænere og managere ved at fryse spillerne ud eller blot sætte dem af holdet eller forfremme dem i det sportslige hierarki, hvis de gør sig særligt bemærket.

Dermed er man som professionel spiller aldrig sikker eller uden for overvågning. Selvom du i en periode indtager en relativ fast plads i startopstillingen, kan du aldrig slappe af. Der er altid nogen, som bedømmer og holder øje med din attitude og performance, og som ung spiller tager man det til sig som et grundlæggende vilkår. De, der ikke kan klare mosten eller ikke kan indordne sig, falder fra. Ifølge Roderick har tre ud af fire, der starter når de er 16, forladt spillet igen før de er 21. Den kulturelle indlæring i erhvervet har altså meget effektive eksklusionsmekanismer indbyggede, og det betyder, at den relative værdi af det arbejde, man som 'overlever' i systemet har udført for at blive en del af det gode selskab, bliver stor. Det medvirker til at sikre reproduktionen af de grundlæggende værdier – og dermed systemet – da de spillere, som selv har fået succes ved at leve op til normerne, og som derved indtager en højtrangerende plads i hierarkiet, ikke har nogen interesser i at ændre på et system, de selv har fået status ved at reproducere. Systemet bliver derved umuligt at forandre.

Håndtering af skader

Når konkurrencen for at komme på hold er hård, og presset for at give sig fuldt ud er så stort samtidig med, at præstationen er lig med individets status som sådan, er det nærliggende at spørge om disse betingelser medfører hasard med spillernes helbred. Alt tyder på, det er tilfældet. Spillerne spiller nemlig som hovedregel med skader, det er en integreret del af kulturen, det er faktisk ren rutine (Ibid:45, 173). På centrale områder kommer skadestandarten – eller rettere: mangel på samme – til udtryk.

For det første viser Roderick, hvordan skadesituationer er den ultimative repræsentant for den usikkerhed, som – jf. det ovenstående – er et grundvilkår ved erhvervet. En skade sætter en midlertidig eller permanent stopper for

spillernes muligheder for at vise sin kvalitet i kamp eller på træningsbanen, og derfor er det næsten et spørgsmål om liv eller død at komme hurtigt i gang igen efter en pause. Her spiller attituden igen en rolle. Det er nemlig et centralt aspekt ved at vise sin professionelle indstilling, at man bider smerterne i sig og spiller, hvis det overhovedet er muligt:

Unless they are too severely disabled, all players are constrained to keep on playing with pain and in discomfort – as an aspect of displaying an appropriate ‘attitude’ to their work. It is only when the pain develops and significantly restricts mobility that physiotherapist will remove players from training. (Ibid:56)

Både spilleren selv og klubben har en interesse i dette, og derfor håndteres skadessituationen med udgangspunkt i, at der skal spilles – ikke holdes pause. Selve elitefokuset vender så at sige helbredstilgangen på hovedet.

Dette viser sig konkret gennem det forvrængede magtforhold, som er mellem det sundhedsmæssige behandlingspersonale og spillerne. Hvor det uden for fodboldhvervet i det normale sundhedssystem er lægen, der bestemmer hvornår patienten er rask og kan genoptage sit arbejde, er magtforholdet i dette tilfælde mere ’afbalanceret’. Faktuelt er spillerne mere aktive i skadesdiagnosen og tillægges store muligheder for at påvirke behandlingsforløbet og -formen. Ofte stilles spillerne således personligt overfor valg om, hvordan skaden skal behandles, og om et evt. operationsforløb skal udskydes til efter sæsonen eller gennemføres nu med henblik på, at spilleren kan blive klar til en bestemt kamp eller slutrunde:

A Division Two player suggested that managers are keen for, and put pressure on, players to agree to delay necessary surgery. He said: ‘The favourite thing for a manager is for players to get to the end of the season and then do the operation in the summer break. That’s all that managers ideally want to happen’. (Ibid:60)

Det handler med andre om at spille, og ikke om hvad der ud fra en medicinsk betragtning er hensigtsmæssigt, endsige om der bør tages hensyn til spillernes langsigtede helbred. Fra klubbernes side er dette overhovedet ikke i fokus. Kort sagt forhandles diagnose og behandlingsforløb i et udefinerbart magtforhold mellem læger, fysioterapeuter, massører, klubledelsen og spilleren selv med det formål hurtigst muligt at få spilleren gjort klar til at spille, smerter eller ej. En udbredt brug af smertestillende midler indtaget i pilleform eller med kanyl er derfor almindelig.

En meget direkte måde at understøtte ’anti-skadeskulturen’ på er ved i klubberne at tilrettelægge behandlingen af skadede spillere på en måde, der gør det uattraktivt at være i behandling. Således sagde en fysioterapeut under et af Rodericks interview, at han decideret havde fået ordre af klubledelsen til at gøre det ukomfortabelt at være skadet. Det skulle være forbundet med besværlighed. Eksempelvis skulle spillerne møde tidligere end de andre spillere og fik først fri igen senere.

Da George Graham overtog Tottenham Hotspurs i 1998 indførte han et system, hvor de skadede spillere blev holdt i behandling indtil motorvejsnettet i området var så fyldt, at det var umuligt at komme hjem uden at holde i kø i timevis. De spillere, der ikke var skadede, fik fri tidligere, så de kunne nå at komme hjem inden myldretiden indtraf. På denne måde sikrede Graham sig, at spillerne ikke fandt det attraktivt at blive skadede. Og det hjalp? (Ibid:76).

Det interessante i denne sammenhæng er, at spillerne heller ikke selv er interesserede i at være skadede, hvilket indikerer, hvor succesfuldt disciplineringskulturen fungerer i praksis. Konsekvensen er imidlertid, at den skadede spiller føler skadessituationen som yderst marginaliserende og ensomt – en kilde til stor frustration. For det første begynder spillerne at reflektere over den sårbare og usikre karriere, de som professionelle fodboldspillere har.

For det andet er skadede spillere mere afhængige af andre mennesker, der skal hjælpe dem igennem skadesperioden, både hjemme og i klubben. De får nemlig mere brug for at blive værdsat og bliver meget opmærksomme på, hvad andre siger om dem i en situation, hvor båndene til dem, der skal give dem den ønskede opmærksomhed, bliver svagere. Problemet er bare, at spillerne ofte oplever, at trænere og deres medspillere undsiger dem, ikke snakker med dem og trækker sig væk.

Dermed fordrer kulturen, der normaliserer det at spille med skader og smerter, at de, der ikke spiller – uanset om det rent medicinsk ikke kan lade sig gøre, eller er uforvarsligt – fornægtes og påvirkes til at fornægte sig selv (Ibid:82). At være skadet er derfor en primær kilde til identitetskrise, der gør, at spillerne skjuler deres skader. Konkret sagde alle 47 spillere, som Roderick interviewede, at de ville spille med skader, hvis de kunne (Ibid:77). Trænere, medspillere, managere og dem selv forventer det.

Transfer og klubskeer

En anden meget vigtig dimension i spillernes hverdag, der også handler om at håndtere fodbolderhvervets essentielle usikkerheder, består i at foretage klubskeer. Dette er et tveægget sværd, hvor spillerne ifølge Roderick for alvor sætter deres identitet på spil. Grundlæggende har spillerne behov for at blive efterspurgt, da det stimulerer deres selvidentitet og følelse af at være værdsat for deres talent (Ibid:84). Imidlertid er spillernes karrierer meget u-liniære og har sjældent den samme opadgående stige-form, som mange andre erhvervs har. Eksempelvis slutter mange af spillerne ikke deres karriere på højeste trin, men ofte i en lavere position end de undervejs i forløbet har opnået.

Dette er ifølge Roderick et udtryk for, at det set fra spillernes side er nødvendigt at foretage klubskeer løbende uanset om det udefra betragtet forekommer logisk. Problemet er nemlig, at spillerne kun kan forøge deres markedsværdi ved at være synlige og ved at søge at skabe en efterspørgsel på deres arbejdskraft.

Det kan ske på mange måder. Først og fremmest ved at spille godt, men dette er ofte ikke nok i sig selv, fordi det at spille godt ikke kun handler om ens præstationer, men også om andres opfattelse af karakteren af disse (mere herom nedenfor). At forøge efterspørgslen på eget talent handler dermed også om at kunne spille sine muligheder ud over for den eksisterende samt potentielle nye klub(-ber) på en måde, der højner tilbøjeligheden til at forlænge hhv. indgå en aftale blandt sådanne. Kun hvis man kan vise efterspørgsel fra anden side, kan man optimere sine muligheder for en ny eller bedre kontrakt, enten med sin nuværende klub eller en anden, der måtte byde sig til.

Nogle gange kan det derfor være nødvendigt at flytte klub, blot for at få det til at se ud som om, at denne efterspørgsel er reel. For spillere, der af en eller anden grund ikke får tilbudt en ny kontrakt ved udløb i sin nuværende klub – eller som er blevet sat af holdet uden nogen umiddelbar udsigt til at komme tilbage – kan et skifte til en lavere rangerende klub eller til en tilsvarende klub på dårligere kontraktforhold dermed komme på tale. Håbet er naturligvis, at dette kan forbedre mulighederne for at få den store kontrakt på længere sigt.

På den ene side handler det således om at øge sin markeds-mæssige værdi ved at være i bevægelse – ved at skabe en illusion om at være efterspurgt – men på den anden side er der ingen sikkerheder for, at strategien lykkes, hvorfor sandsynligheden for at tabe sin i forvejen flygtige status er eksplicit present (Ibid:87). Spillerne søger altså at håndtere risici ved at opsøge dem, men set i lyset af, at det er det eneste, de kan gøre, hvis de ikke – som kun de allerfærreste er – er i en meget sikker situation, er det ikke så underligt, at de konfronterer dette dilemma ofte, især hvis de føler, at deres nuværende situation er utilfredsstillende.

Når så meget står på spil, og når et klubskefte er så vigtigt for spillernes identitet og selvværd, er det interessant og på samme tid skræmmende, hvor tilfældigt mange klubskeer kommer i stand og hvor underlige årsager, der kan være til at de initieres.

Hvad angår det sidste, er det gennemgående i Rodericks analyse, at det er endog meget vanskeligt for spillerne at kontrollere noget som helst. Selvom de spiller godt og har succes er det i sig selv ingen garanti for, at de kan være sikre på en plads i startopstillingen, eller på at de får forlænget en udløbende kontrakt. Professionel fodbold er nemlig alene et spørgsmål om holdninger (Ibid:96, 98). Talent er socialt konstrueret. Således er der er talrige eksempler på, at nye trænere, managere eller ledelser lægger stilen om eller fokuserer på meget forskellige egenskaber hos spillerne. Flere af de interviewede spillere peger på, at de på et eller andet tidspunkt i karrieren er blevet vraget på trods af gode præstationer, fordi en ny træner eller manager kom til klubben med nye idéer eller spillere. Og pludseligt fandt de sig selv sat af holdet. En spiller siger:

I was very angry, very disappointed because in the previous two years I'd probably played seventy-five to eighty games in Division One, and I was a far better player than the players he (den nye træner, red.) was bringing in. I mean I knew I was because they had been in the Vauxhall Conference or even below! And suddenly I was training on my own after three years of doing my best and training hard, because I was always fit. I couldn't believe it. (Ibid:93)

Sådanne historier peger på, at hvad det vil sige at 'spille godt', og at få en kontrakt også er et spørgsmål om, hvad den pågældende træner eller klubledelse anser som værende passende. Finder træneren fx et andet taktisk spillesystem, hvor spilleren ikke passer ind, bedst? Eller tager en ny manager en spiller med fra en anden klub, der spiller samme plads som vores spiller ovenfor? Alle sådanne forhold har betydning for, hvilke chancer spillerne besidder for at komme på hold og få en kontrakt. Og disse forhold er vel at mærke ikke direkte under spillernes kontrol.

Et forsøg på at kompensere disse usikkerheder ved ansættelsesforholdet sker ved, at spillerne gennem karrieren søger at skabe sig et uformelt netværk i miljøet. Det er selvsagt sværere for de yngre spillere, men de ældre spillere opbygger gennem tiden kontakt til andre spillere eller trænere, der kan agere 'agenter' for dem i andre klubber. Der er mange eksempler på, at spillere bliver 'signet' af nogen, de kender fra gamle dage, eksempelvis en tidligere ungdomstræner el. lign. I praksis fungerer netværket som en kommunikationskanal, hvorigennem informationer om forskellige spilleres tilfredshed med deres nuværende situation eller deres ønsker om et potentielt klubsifte kan løbe. Ydermere er det ikke usædvanligt, at medlemmer af netværket siger god for spillere, der står over for en kontraktunderskrivelse. Som i andre dele af erhvervslivet spiller netværk derfor en stor rolle. Netværksdannelse reducerer usikkerhed og risici.

Spillernes vareliggørelse og drømmenes forfald

Med den højere britiske kommercialiseringsgrad af fodboldsporten er det ikke overraskende, at Roderick i sine analyser peger på, at spillerne føler sig vareliggjort. Særligt klart bliver dette i bogens kapitel 8, der koncentrerer sig om de skiftende opfattelser af tilværelsen, som spillerne har i løbet af karrieren. Det er også i dette kapitel, at spørgsmålet om, hvorvidt erhvervet som fodboldspiller reelt er et drømmejob, bliver behandlet.

Det er ikke overraskende, at unge spillere starter tiden som fodboldspiller af kærlighed til spillet. I den tidlige fase er det således primært glæden ved sporten, der er det dominerende. Op gennem ungdomsårene begynder herefter et udskillelsesløb, hvor de bedste elitetalenter stille og roligt begynder at indse, at de måske kan komme til at leve af det. For disse spillere er der tale om en drømmesituation, hvor ens hobby kan blive en potentiel levevej.

Imidlertid er der ingen tvivl om, at der er en bagside af medaljen. Når spillerne først er blevet professionelle, begynder der en proces, hvor langt de fleste stille og roligt ændrer deres opfattelse af, hvad de er i sporten for:

The data collected for this study indicate that the overwhelming majority of players come to recognize in time that they are making a living 'off' football and come to be less concerned with fulfilling their dreams. (Ibid:149)

Dette kan umiddelbart synes overraskende, men set i lyset af den konstante konkurrencesituation, den essentielle usikkerhed, som er en del af gamet, samt de forskellige forpligtigelser spillerne får undervejs, er det forklarligt, at de udvikler et mere instrumentelt forhold til erhvervet hen ad vejen.

Alderen har i den forbindelse stor betydning i al den tid, hvor spillerne begynder at få flere forpligtigelser familiemæssigt set over tid. Der skal betales husleje og afdrag på lån. Børnene skal i skole, og konen er glad for at bo tæt på sin familie eller venner, hun har fået i området. Derfor begynder der at ske en udvikling i spillernes attitude fra at være villig til at agere mere risikovilligt på spillermarkedet til, at spillerne arbejder efter at få en kontrakt stort set uanset, hvor attraktiv den er (Ibid:122). Spillerne bliver selvsagt mere begrænset af deres manøvreduktighed i forhold til at påtage sig kontraktforpligtigelser langt fra deres hjem. De er ikke interesserede i at rive deres familie op med rødder og flytte dem væk fra familie og venner (Ibid:123).

På baggrund af indlæringen af de forskellige mekanismer i fodboldbranchen og spillernes bevidsthed om den begynder de derfor at ændre deres syn på jobbet i forhold til, da de var urutinerede og nybegyndere. Spillerne bliver mere klar over, at der er forpligtigelser, som skal plejes, samtidig med de også bliver opmærksomme på den fremmedgørende side af deres erhverv.

Flere spillere er eksempelvis inde på, at de i mange henseender føler sig behandlet som kvæg, der købes og sælges uden hensyn til deres egne ønsker og forhold, men alene fordi manageren, træneren eller klubledelsen finder det nødvendigt – enten fordi klubkassen er tom, eller fordi spilleren ikke passer ind i den kommende sæsons planer (Ibid:154).

Som i tilfældet med skadesproblematikken gennemgået ovenfor, er det interessante – eller sørgelige om man vil – at spillerne er meget reflekterede over situationen, men samtidig ikke på nogen afgørende måde søger at ændre den. Tværtimod accepterer spillerne, at de bliver behandlet som 'en vare' eller 'just a piece of meat'. I stedet for at søge at forbedre forholdene, eksempelvis gennem politisk påvirkning og organisering, lægger de en ironisk distance til forholdene. Ifølge Roderick opbygger spillerne en slags kynisk distance til deres erhverv og beskytter på denne måde sig selv psykisk mod de potentielle, men også meget konkrete, risici, de står overfor til daglig. Ved at lægge distance til 'virkeligheden' opstår et åndehul, der gør det muligt (Ibid:167).

Udefra set kan dette forekomme irrationelt, men, som Roderick anfører, er sagen den, at spillerne langsomt bindes

op i en social situation, der er meget svær at undslippe. Da spillerne var unge blev det forventet af dem, at de forfulgte deres talent, fordi de kunne noget andre ikke kunne (Ibid:158). Efter nogle år i branchen får spillerne en række forpligtigelser, som de ikke kan undsige, og da de i deres higen efter succes ikke har foretaget sig noget job- eller uddannelsesmæssigt ved siden af sportskarrieren, står de reelt uden muligheder for at foretage et skifte. Spillerne fortsætter derfor på trods af, at de er blevet en vare, og med de usikkerheder der er ved situationen, fordi de ikke kan andet. De er populært sagt blevet 'trænede inkapaciteter' (Ibid:176), fanget i ingenmandsland.

Afslutning

Rodericks studie af fodboldhvervet er et meget indsigtsfuldt studie i sociologiske processer i en hidtil relativt udforsket branche. Godt nok findes der er væld af personbiografier og masser af avisomtale af spillerne og deres forhold, men egentlige systematiske og gennemgribende studier som dette er det småt med.

Jeg har kun meget lidt dårligt at sige om bogen, som jeg vil anbefale til alle, der interesser sig for konsekvenserne af kommercialiseringen af sporten – det være sig idrætsforskere, studerende, praktikere eller politikere, der skal tage stilling til eventuelle tiltag i forhold til eliteudøveres vilkår. Der er nemlig grund til opmærksomhed, fordi det ikke lader til, at spillerne selv er i stand til sprænge rammerne og hindre de utilsigtede konsekvenser af kommercialiseringen:

In a manner similar to Weber's protestant businessmen, who found in the performance of 'good works' the technical means, not purchasing salvation, but of getting rid of the fear of damnation, footballers overcome their anxieties of the risk of rejection and unemployment by playing and training with wholehearted dedication. (Ibid:175)

Med andre ord: med henblik på – i overført betydning – at overkomme frygten for fortabelse, i dette tilfælde marginalisering og tab af status i det fodboldmæssige hierarki, spiller og træner spillerne altså med stor og vedholdende dedikation. Det er simpelthen indbygget i strukturen at forsøge at skubbe de negative ting ved tilværelsen til side, ellers kunne man have valgt en anderledes karriereform.

Problemet er bare, at spillerne startede af kærlighed til spillet, blev fanget af det og senere låst fast i afhængighed, fordi forskellige forpligtigelser meldte sig (jf. ovenfor). Uden at have meget andet at falde tilbage på står spillerne dermed i situation, hvor det logisk set er nødvendigt at fortsætte så længe som muligt i håbet om, at den store kontrakt ligger lige om hjørnet. Selvom spillerne på flere områder selv er utilfredse og påpeger problemerne, er det i praksis umuligt ikke at reproducere kulturen.

Situationen synes altså fastlåst. Fodboldsporten virker i bedste Luhmannianske forstand (se Luhmann 1986, 2000, se også Tangen 2004) som et selvreferentielt system med sine egne koder, hvor individet befinder i omverdenen som iagttagere uden de store muligheder for at gribe ind – på egen hånd i hvert fald.

Spørgsmålet er, om Rodericks analyser kan medvirke til at frigøre et såkaldt 'emancipatorisk potentiale'. Jeg tror det ikke, men der er grund til, at alle relevante parter kigger nærmere på området med henblik på at sikre, at udviklingen i de nordiske lande ikke kommer til at ligne den, Roderick har identificeret i England.

Bolden er hermed sat i spil.

Noter

- [1] Selvom forfatteren selv bemærker, at der er tale om en kvalitativ undersøgelse, der ikke – i positivistisk forstand – kan påstå at være repræsentativ, må det formodes, at antallet af interview gør det meget plausibelt at antage, at analysernes validitet er høj og generelt repræsentativ for spillere i England. Udover den store interviewmængde inddrager Roderick også en række supplerende litteratur, blandt andet selvbiografier, biografier og lign. materiale i sin undersøgelse.
- [2] At nogle af de absolutte stjerner heller ikke formår at håndtere overgangen til den efterfølgende civile karriere, er en anden historie.

Litteraturreferencer

Andersen, Erling B. (1993): Professionel fodboldspiller i udlandet – en succes? København: Akademisk Forlag.
Foucault, M. (2002): Overvågning og straf. Frederiksberg: Det lille Forlag
Luhmann, N. (1986): The Autopoiesis of Social Systems. I: Geyer F. & Zouwen, J. (red.): Sociocybernetic Paradoxes. London: Sage.

- Luhmann, N. (2000): Sociale Systemer. Grundrids til en almen teori. København: Hans Reitzels Forlag.
- Munk, Martin D., (1999): Livsbaner gennem et felt. En analyse af eliteidrætsudøveres sociale mobilitet og rekonversationer af kapital i det sociale rum. Lund Dissertations in Sociology 28.
- Nielsen, K., Nielsen, A.G, Storm, R.K. (2002): Kontraktspillere i fodbold og håndbold. Undersøgelse af sociale, uddannelsesmæssige og sportslige vilkår for danske kontraktspillere 2002. Bind I & Bind II. København: Team Danmark.
- Nielsen, K., Nielsen, A.G., Storm, R.K. (2000): Den danske subelites vilkår år 2000. Undersøgelse af danske subeliteidrætsudøveres sociale og idrætslige vilkår. Bind I, II & III. København: Team Danmark.
- Storm, Rasmus K. (2005): Professionelle udfordringer og eliteloven – status og perspektiver med fodbold som case. I: Jacob Magnussen og Rasmus K. Storm (red.): ”Professionel Fodbold”. Århus: Forlaget KLIM 2005.
- Tangen, Jan Ove (2004): Hvordan er idrett mulig? Skisse til en idrettssociologi. Norwegian Academic Press.

© **Rasmus K. Storm 2006**

 Köp boken från Adlibris.se

 Kjøp boken fra Gnist.no

 Køb bogen fra Saxo.dk